

عفاف و حجاب در فضای مجازی

مصطفی علیمرادی*

malimoradi@noornet.net

اشاره

عفاف داشتن و محبوب بودن، از فضایل اخلاقی بشر دانسته شده است که به مثابه امری درونی برای هر انسان، فارغ از دین و مذهبی که دارد، مطلوب شمرده می‌شود. تأکید ادیان آسمانی، به ویژه دین مبین اسلام بر رعایت عفاف و حجاب نیز بر مبنای بودن آنها بر فطرت دلالت می‌کند؛ هرچند این فضیلت اخلاقی و امر فطری، در ادوار گوناگون و جوامع مختلف به دلایل و عللی، گاه مغفول مانده یا در تزاخم با دیگر امور فطری قرار داده شده است. انسان در جوامع گوناگون، نیازمند رعایت عفاف و حجاب است و امروزه با نفوذ اینترنت و ابزارهای گوناگون فضای مجازی در میان مردم، تشکیل جوامع مجازی و نیز بحث عفت و حجاب در آن ضرورت یافته است. در این مقاله، به بررسی فعالیت‌های انجام شده در موضوع عفاف و حجاب و نیز عفاف و حجاب کاربران در فضای مجازی پرداخته خواهد شد.

کلیدواژگان: عفاف، حجاب، فضای مجازی، هویت مجازی، پایگاه‌های اینترنتی، سواد مجازی.

* پژوهشگر مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی

مفهوم‌شناسی عفاف و حجاب

حجاب و عفاف، از ارزش‌های جامعه بشری شمرده می‌شود و دین مبین اسلام نیز به رعایت عفاف و حجاب بسیار تأکید دارد. همواره این دو واژه در کنار هم به کار برده می‌شوند و به نوعی ارتباطی استوار میان این دو وجود دارد. عفاف، ملکه‌ای است در زندگی انسان که رفتارها و فکر او را کنترل و هدایت می‌کند. اگرچه عفاف برآمده از گرایش و خواسته‌ای درونی در انسان است، اما بسیاری از رفتارهای مربوط به آن، در دین اسلام تشریح شده است. این رفتارها در چگونگی رابطه با نامحرم به هنگام نگاه، شنیدن و صحبت کردن بروز می‌یابد. حجاب، در لغت به معنای «ممانعت از رسیدن به چیزی» است. گفته شده که «حُجْب» و «حجاب»، هر دو مصدر و به معنای پنهان کردن و منع از داخل شدن است.

می‌توان گفت حجاب، ثمره عفاف درونی است که تظاهر و نمود بیرونی یافته است و به نوع پوشش در ظهور اجتماعی افراد و در رویارویی با نامحرم گفته می‌شود. (طیبی، ۱۳۸۵: ۳)

بر پایه آنچه در متون اسلامی و کلام اولیای دین آمده، عفاف و حجاب در همه ابعاد زندگی ظاهری و باطنی انسان گسترده شده و حقیقتی برتر از عالم ماده، هویتی فطری و آموزه‌ای آسمانی در وجود انسان است. (میرخانی، ۱۳۸۰: ۸۶)

از این رو، عفاف، نه تنها در اجتماع و در تعامل با دیگران معنا دارد، بلکه در زندگی فردی و تعامل انسان با خود نیز دارای مفهوم است. عقیف بودن افراد در ارتباطات درونی‌شان، به معنای آن است که فکر ایشان مشغول گناه نباشد و عنان چشم، گوش و زبان و اندیشه آنها در اختیارشان باشد و به گناه نیفتند. چنین افرادی راحت‌تر می‌توانند به رفتار عقیفانه در مواجهه با دیگران دست یابند. چنانچه فردی رفتار عقیفانه را از سر قرب الهی انتخاب نکرده باشد، چون خود را در نگاه جامعه، خانواده و گروه دوستان، مقید به آموزه‌های دینی می‌یابد، سعی در بروز رفتار عقیفانه از خویش می‌کند. (علم الهدی و نوروزی اقبالی، ۱۳۹۳: ۱۲)

عفاف و حجاب در زندگی بشر، به وسعت دایره زندگی فردی، اجتماعی و همه تعاملات فکری و رفتاری اوست. در

فضای مجازی که می‌توان به راحتی به فضای خلوت در تعامل با نامحرم دست یافت و در عین حال، گمنام و با هویت‌های ساختگی فعالیت کرد، عفاف و حجاب باید بیشتر در کانون توجه قرار گیرد. نامه الکترونیکی، گفت‌وگوی برخط، پسندیدن (لایک کردن)، انتخاب دوست و عضویت در گروه، از جمله فضاهای چالشی در رفتار عقیفانه است. (همان: ۱۳)

فضای مجازی و مشخصه‌های آن

فضای مجازی، پدیده‌ای نوین است که در قیاس با زمان پیدایش آن تاکنون، سرعت نفوذ بسیار داشته است؛ به گونه‌ای که امروزه نسل‌های گوناگون، از کودکان تا کهنسالان، از کاربران فضای مجازی به شمار می‌روند. این فضا، با توسعه ابزارها و وسایل گوناگون دسترسی، پیوسته در حال گسترش و تغییر است. در فضای مجازی، مرز واقعیت با غیرواقعیت، برداشته می‌شود و افراد حاضر در آن، با امری متفاوت از آنچه در زندگی واقعی مواجه‌اند، برخورد می‌کنند.

با این همه، فضای مجازی، جدای از فضای حقیقی نیست و پیوستگی استواری میان فضای مجازی و زندگی واقعی انسان‌ها در جهان خارج قابل مشاهده است. فضای مجازی، دارای منشأ اثر در عالم خارج است و کاربران فضای مجازی با حضور در عالم مجازی، در فضایی مجزا و مقطوع از عالم زندگی‌شان حاضر نمی‌شوند.

روابط مجازی، فرهنگ‌ها و سنت‌ها را تحت تأثیر قرار داده و جوامع سنتی را با نگرانی‌هایی روبه‌رو کرده است. در کشور ما نیز با ورود اینترنت و گسترش آن در سطح ابزارهای ارتباطی گوناگون، فضای مجازی به مکانی پُررونق برای شکل‌گیری روابط متفاوت تبدیل شده است.

مقوله‌ای که در این میان، نگرانی‌هایی را به‌ویژه برای نسل جوان به همراه دارد، اباحی‌گری در فضای مجازی و قیدناپذیری افراد و به‌ویژه زنان در تعامل و ارتباط است. گسترش روزافزون انتشار تصویرهای بدون پوشش شرعی از سوی زنان در فضای مجازی، از جمله این نگرانی‌هاست که در جامعه‌های اسلامی، یک نگرانی جدی و رفتار پُرمخاطره به شمار می‌رود. این رفتار ناشایست، ممکن است از سوی نسل جوان و ناآگاه که دنبال الگوییابی هستند، تقلید شود.

معماری خاص فضای مجازی

فضای مجازی، به سبب تازگی‌اش هنوز برای همه، به‌ویژه کاربران عمومی، ناشناخته است و بسیاری از این کاربران، در فضایی مبهم و گنگ به تعامل می‌پردازند. این امر، سبب بروز بسیاری از مشکلات برای استفاده‌کنندگان از این فضا می‌شود. از این‌رو، تبیین دقیق و شناخت کافی از این فضا، برای همه کاربران ضرورت دارد. پویایی زمان (برخطبودن پیوسته کاربران در این فضا و تعطیل‌ناپذیری آن)، فشردگی مکان (از میان رفتن فاصله‌ها و نزدیکی همه افراد جامعه مجازی با یکدیگر)، گمنامی هویت (سیال‌بودن هویت کاربران و ناشناس‌بودن آنها) و فردگرایی (خودمحوری و ارتباط با رایانه به جای ارتباط با انسان‌های دیگر)، از ویژگی‌های فضای مجازی است.

فضای مجازی، مفهوم مکان را دگرگون ساخته است و معنای مکان که محیطی محدود و فیزیکی است، با وجود اینترنت از میان رفته است. تا پیش از پیدایی اینترنت، ارتباط افراد محدود به محله و منطقه خود می‌شد؛ اما فضای مجازی، توانایی سیر و گذار انسان را از محلی به محل دیگر، ممکن ساخته است؛ به‌گونه‌ای که انسان می‌تواند در لحظه‌ای کوتاه چند محل متفاوت را زیر نظر داشته باشد.

در فضای مجازی، انتخاب اسم، تصویر پروفایل، حلقه دوستان و مهم‌تر از همه، بازنمایی از خود، بدون هیچ‌گونه نظارت

مقوله‌ای که نگرانی‌هایی را به‌ویژه برای نسل جوان به همراه دارد، اباحی‌گری در فضای مجازی و قیدناپذیری افراد در تعامل و ارتباط است. گسترش روزافزون انتشار تصویرهای بدون پوشش شرعی از سوی زنان در فضای مجازی، از جمله این نگرانی‌هاست که در جامعه‌های اسلامی، یک نگرانی جدی به شمار می‌رود

اجتماعی و به صورت آزادانه انجام می‌شود. از اینرو، می‌توان گفت این آزادی انتخاب را به صورت تمام و کمال می‌توان دید.

به خلاف دیگر رسانه‌های ارتباطی، در فضای مجازی انسان می‌تواند خود دست به تولید محتوا بزند. همچنین، فضای مجازی، دنیای اطلاعات است و هر نوع اطلاعاتی و در همه سطحی، در آن یافت می‌شود. مخاطب در این فضا می‌تواند خود به عنوان گزینشگر اطلاعات عمل کند و اطلاعاتی را که به آنها نیاز دارد، انتخاب کند.

شناخت معماری خاص اینترنت، از این رو مهم است که به ما کمک می‌کند تا با شناخت دقیق از محیطی که در آن کنشگری می‌کنیم، استفاده از این فضا را بهینه نماییم و آسیب‌های آن را کاهش دهیم. (گردآب، ۱۳۹۵) در فضای مجازی، افراد «احساس آزادی بیان» بیشتری نسبت به فضای واقعی را تجربه می‌کنند؛ یعنی فرد از هویت واقعی خود جدا شده و در فضایی جدید، روابط و هویت جدیدی را می‌آزماید. (گرامی و گاموری، ۱۳۹۶: ۵) فضای مجازی همچون دنیای واقعی، بستر بروز و ظهور ایده‌ها و اشکال و فرم‌های مختلف رفتاری است و طبعاً به سبب گستردگی و فراگیری و عمق نفوذش، این روزها از اهمیت بیشتری در اشاعه ارزش‌ها و هنجارها برخوردار است. مقوله حجاب و عفاف نیز از جمله مواردی است که در این فضا دستخوش هجمه‌ها و تهدیدهای هنجاری قرار گرفته است. (هدایتی، ۱۳۹۵)

شاید به جرئت بتوان فضای مجازی را از هم‌گسیخته‌ترین و متکثرترین فضای ممکن نامید. این فضا، کاملاً مرکز‌گریز، بدون مرز و فاقد نقطه ثقل است. مفهوم مرز در این فضا، دگرگون می‌شود و دیگر نمی‌توان از چارچوب مشخص و قاطعی به نام مرز صحبت کرد؛ فضایی بدون مرکز که سبب ایجاد تکثر معنایی می‌شود و از هرگونه طبقه‌بندی و دسته‌بندی شدن می‌گریزد؛ زیرا هریک از مراکز به نوبه خود، منشأ معنابخشی‌های متفاوت به پدیده‌های اجتماعی می‌شوند. هویت حاصل از چنین فضایی، هویتی سیال، ناپایدار و نامحدود خواهد بود. در چنین حالتی، رابطه ساده و مشخص بین فرد با اجتماع، و معنای ثابت هویت در دنیای سنتی، از بین می‌رود و رابطه‌ای پیچیده، غیرمتمرکز و منتج از مفهوم فضا در ارتباط با هویت‌ها شکل می‌گیرد که فاقد شکل ساخت‌یافته و مشخص است و از هرگونه تعریف و صورت‌بندی مشخص می‌گریزد. (گرامی و گاموری، ۱۳۹۶)

مسئله عفاف و حجاب در فضای مجازی

موضوع عفاف و حجاب در فضای مجازی، شاید از دو منظر قابل طرح باشد؛ یکی، عفاف و حجاب کاربران در فضای مجازی، و دوم، شناسایی و بررسی محتواها و فعالیت‌های گوناگون درباره عفاف و حجاب در فضای مجازی.

الف. حجاب و عفاف کاربران در فضای مجازی

بسیاری از کاربران به چگونگی رفتار دینی در رعایت ارتباط مبتنی بر عفاف و حجاب آگاه نیستند و موارد متعددی در پسندیدن (لایک کردن)، گفت‌وگوهای برخط، نظردهی زیر مطالب و نظایر آن مشاهده می‌شود که با ارزش عفاف مطابق نیست. بسیاری از جرایم اینترنتی و جنسی ناشی از آن، مربوط به: نبود سواد اطلاعاتی، سواد دیجیتال و سواد فضای مجازی، سادگی‌ها و اعتمادهای کاربران به دوستان اینترنتی، به‌ویژه از سوی دختران است.

کاربران در ارتباطاتی که از طریق فضای مجازی با یکدیگر برقرار می‌کنند، به دلیل گمنامی می‌توانند خود را آن‌گونه که مایل‌اند، اظهار کنند. گمنامی، معمولاً به دو شکل بر برقراری ارتباط عقیفانه تأثیرگذار است؛ از یک طرف، وقتی فرد در شرایط گمنامی قرار دارد، بدون ترس از قضاوت دیگران به افشای خواسته‌ها و نظریاتش می‌پردازد. در این حالت، ممکن است ارتباط وی به راحتی به سوی ارتباطی غیرعقیفانه پیش برود. این در حالی است که همین فرد در دنیای واقعی هرگز نمی‌تواند چنین رفتارهایی از خود بروز دهد. از طرف دیگر، گمنامی باعث می‌شود که افراد تمایل بیشتری به خودافشایی داشته باشند و بدون ترس از قضاوت دیگران، خواسته‌ها، نظرها و خاطراتشان را نزد همگان فاش کنند. بنابراین، سطحی از احساسات که ارتباط‌گران در ارتباطات رایانه‌واسط منتقل می‌کنند، حتی از آنچه در تعامل رودررو می‌گذرد، پیشی گرفته است. همان‌طور که اشاره شد، چنین ارتباطات صمیمانه‌ای به طور معمول با ارتباط عقیفانه در تقابل و تضاد است. بسیاری از کاربران جوان، به‌ویژه دختران و زنان، تصاویر خصوصی و غالباً بدحجاب و بدون حجاب خود را در صفحات مجازی به اشتراک می‌گذارند؛ غافل از اینکه این عمل، مانند آن است که افراد آلبوم تصاویر خصوصی و خانوادگی خود را با شمارگان میلیونی در سطح جهان منتشر کنند. شاید بتوان از جنبه‌هایی، تعامل کاربران در فضای مجازی را همانند بازیگران تئاتر دانست. ضمن آنکه در ارتباطات فضای مجازی و به‌ویژه در شبکه‌های اجتماعی سایبری، کاربران در نقش مخاطبان تئاتر نیز بازی می‌کنند. افراد در تعامل با یکدیگر، به خوداظهاری می‌پردازند؛ به طوری که هر آنچه در این نوع از ارتباطات رخ می‌دهد، نمایش است. (علم‌الهدی و نوروزی اقبالی، ۱۳۹۳: ۳۰) بازنمایی از خود، در فضای مجازی ناقص است؛ به این معنا که این فرهنگ، تمامی ویژگی‌هایی را که در فضای واقعی بر اساس آن طبقه فرهنگی استنباط می‌شود، ندارد. در فضای مجازی، رفتارهایی به صورت قاعده درمی‌آیند که سایر ویژگی‌های فرهنگی فرد را نادیده می‌گیرند. همه افرادی که در فضای مجازی حضور فعال دارند، به نوعی در استفاده از آن، دارای زبان یکسانی می‌شوند که ممکن است با فرهنگ آن‌ها در فضای حقیقی خوانایی نداشته باشد.

فضای مجازی، قواعد فرهنگ واقعی را کم‌رنگ می‌کند. در فضای واقعی، در جامعه ایران، قواعد عرفی و قانونی مشخصی برای مثال در خصوص رعایت حجاب وجود دارد. این قواعد در فضای مجازی، یا به صورت اندکی به نمایش گذاشته می‌شوند و یا اصلاً به نمایش گذاشته نمی‌شوند؛ تا جایی که انتشار و تماشای عکس بی‌حجاب، برای بسیاری از کاربران، امری طبیعی و به‌هنگار در فضای مجازی به شمار می‌آید. (دانشجو، ۱۳۹۴)

فضای مجازی در این روزگار، به سبب غلبه فضاها و محتواهای ناسالم و غیرعقیفانه بر محیط و مطالب

سالم و مفید، ناامن و پرمخاطره است و بیشتر کارشناسان و بزرگان، افراد را از حضور افسارگسیخته و بدون آگاهی در این فضا، منع می‌کنند. نمونه‌های بسیاری از انسان‌های عقیف و محجوب را می‌توان یافت که با حضور در این فضا، از دایره عفت و حجاب خارج شده‌اند. بر پایه یک پژوهش، نمره نگرش به حجاب در دنیای واقعی و رفتار عقیفانه در دنیای مجازی در کسانی که کمتر از یک ساعت از شبکه‌های اجتماعی استفاده می‌کنند، بالاتر از افرادی است که بیش از یک ساعت از این شبکه‌ها بهره می‌برند. (اسکندری، ۱۳۹۵: ۱۱۱)

رفتارهای کاربرانی که در فضای مجازی، غیرعقیفانه یا کمتر همراه با عفاف است، گاه به نیت خصومت با عفاف و حجاب و به گونه عامدانه به خلاف عفاف و حجاب است. گاهی نیز این کار با قصد و نیت بی‌احترامی به عفت و حجاب صورت نمی‌گیرد؛ اما نتیجه‌ای که از آن رفتار حاصل می‌شود، به خلاف عفاف و حجاب است؛ یعنی کاربران به دلیل ناآگاهی یا نداشتن سواد فضای مجازی، مرتکب چنین خطاهایی می‌شوند. راه‌اندازی پویش‌هایی همچون: قراردادن عکس بدون حجاب، چهارشنبه‌های سفید، آزادی‌های

فضای مجازی، قواعد فرهنگ واقعی را کم‌رنگ می‌کند. در فضای واقعی جامعه ایران، قواعد عرفی و قانونی مشخصی برای مثال در فصوص رعایت مجاب وجود دارد. این قواعد در فضای مجازی، یا به صورت اندکی به نمایش گذاشته می‌شوند و یا اصلاً به نمایش گذاشته نمی‌شوند؛ تا جایی که انتشار و تماشای عکس بی‌مجاب، برای بسیاری از کاربران، امری طبیعی به شمار می‌آید

یواشکی و نظایر آن، از نمونه‌های مبارزه با عفاف و حجاب در فضای مجازی است. در خصوص نمونه‌های نوع دوم هم می‌توان به انتشار عکس‌های باحجاب و انتشار تصاویر زنان با چادر، اما با چهره‌ای آرایش کرده، برگزاری پویش‌های «دلبر کی قشنگ‌تره؟» «تو چادر خیلی ماه‌تر شدی» و مانند آن اشاره کرد.

حجم بالای تصاویر بدحجابی در شبکه‌های اجتماعی موجب می‌شود تا این تصور اشتباه در کاربران ناآگاه شکل گیرد که تمام جامعه اینگونه‌اند و بدحجابی یک رفتار عمومی و عرفی است و این موضوع دقیقاً ترفندی است که در جریان جنگ نرم بر علیه ارزش‌های اسلامی از جمله حجاب مورد استفاده قرار می‌گیرد.

ب. پایگاه‌های مرتبط با عفاف و حجاب

محتوایی که در مورد عفاف و حجاب در فضای مجازی عرضه می‌شوند، در یک سطح نیستند؛ برخی پایگاه‌ها ویژه موضوع عفاف و حجاب‌اند و بعضی پایگاه‌ها نیز در موضوعاتی عام‌تر به این مقوله می‌پردازند و به ارائه مطالبی مرتبط با عفاف و حجاب مبادرت می‌ورزند.

۱. پایگاه‌های ویژه عفاف و حجاب

در فضای مجازی پایگاه‌های گوناگونی راه‌اندازی شده است که به مسئله عفاف و حجاب پرداخته و محتوای مختلفی درباره آن عرضه می‌کنند. در جدول ذیل، به معرفی برخی از این پایگاه‌ها پرداخته‌ایم.

نام پایگاه / وبلاگ	نشانی	شرح
عفاف و حجاب	www.effat.ir	<p>سامانه جامع حجاب و عفاف، با دو هدف عمده راه اندازی شده است: ۱. جمع‌آوری فعالیت‌های انجام‌گرفته در حوزه حجاب و عفاف؛ ۲. پاسخگویی به پرسش‌های جوانان در حوزه‌های: حجاب و عفاف، ازدواج، ارتباط با نامحرم، فرهنگی، اعتقادی، اخلاقی، سیاسی و نظایر آن.</p> <p>مخاطب این طرح، مدیران و پژوهشگران مراکز خصوصی و دولتی خواستار فعالیت در تمامی سطوح بنیادی، راهبردی و کاربردی در حوزه عفاف و حجاب، و همچنین، سایر اقشار، علاقه‌مندان و دغدغه‌مندان عرصه عفاف و حجاب‌اند.</p> <p>افزون بر این، امکان ارزیابی از طرح‌های عفاف و حجاب با دسترسی به این دائرةالمعارف، آسان می‌شود و کمبودهای این حوزه نیز آشکار می‌گردد.</p> <p>با توجه به نیاز بسیج عمومی اطلاعات و تولیدات انجام‌گرفته در موضوع عفاف و حجاب برای تولید این مجموعه و لزوم امکان به‌روزرسانی برای این دائرةالمعارف، قالب در نظر گرفته‌شده برای آن وبگاه اینترنتی است.</p> <p>این طرح بیشتر محورهای مرتبط با حجاب و عفاف را دربرگرفته و قرار است به طور تخصصی در زمینه ایجاد دائرةالمعارف و نیز ایجاد انجمن‌های گفت‌وگو و مشاوره تخصصی حجاب و عفاف، و معرفی محصولات مرتبط با این حوزه فعالیت کند.</p> <p>این پایگاه، دارای بخش‌های اصلی: بانک اطلاعات، مناسبت‌نامه، پرونده‌ها، ادبیات، جوانان، خبر و تحلیل، مشاوره و پرسش و پاسخ است. در بخش بانک اطلاعات، نرم‌افزارها، ایده‌ها، کتاب‌ها، مقالات، سایت‌ها و وبلاگ‌ها، محصولات، مؤسسات و تشکل‌ها، سخنرانان و مراکز اعزام سخنران، قرار داده شده است.</p>
پایگاه فرهنگی - تحلیلی باحجاب	www.bahejab.com	<p>در خرداد سال ۱۳۹۲ با مشارکت و مشاوره‌های فعالان فرهنگی و هنری کشور آغاز به کار نمود. این پایگاه با دربرداشتن عناوین متنوعی از موضوعات مختلف سبک زندگی در حوزه حیا و عفاف، بستری مناسب را جهت علاقه‌مندان و فعالان عرصه عفاف و حجاب در فضای مجازی ایجاد کرده است. از بخش‌های مختلف این پایگاه می‌توان به بخش خدمات، شامل: «کتابخانه، مؤسسات، فروشگاه و سایت‌ها و وبلاگ‌ها»، بخش اخبار، ویژه‌ها و مقالات مرتبط با مقوله حجاب و عفاف اشاره کرد.</p>

نام پایگاه / وبلاگ	نشانی	شرح
مرکز حجاب ریحانه النبی(س)	www.fa.rih.ir	این پایگاه، وابسته به مرکز حجاب ریحانه النبى(س) است که دارای بخش‌های گوناگون: اخبار، گزارش‌های تصویری، چندرسانه‌ای و معرفی محصولات مرکز است.
محجبه	mohajabeh. mihanblog.com	این وبلاگ، دارای موضوعات متنوع درباره حجاب است. در بخش‌های آیات و روایات، ضوابط پوشش در دانشگاه‌های جهان، اخبار، شعر و جملات زیبا، صوت و ویدئوی حجاب، مقالات، عکس و کاریکاتور به عرضه محتوا در وب می‌پردازد.
حجاب	www.hejab.in	در پایگاه حجاب، محتوایی در قالب‌های گوناگون: وب‌نوشته، کتاب، فیلم، عکس و مطالب گوناگون در موضوع حجاب عرضه می‌شود. محتوای این پایگاه در زیرموضوعات: فلسفه حجاب، حجاب در اسلام، حجاب در قرآن و روایات، حجاب از نظر پیامبران، آثار و فواید حجاب، نقش زن در امنیت روانی جامعه، زن و ولایت‌مداری، حیا و وقار، دل‌نوشته‌ها، استفتا از مراجع تقلید درباره حجاب، و زندگی‌نامه حضرت فاطمه زهرا(س) است.
حجاب ایران	www.hejabiran.ir	پایگاه حجاب ایران، وابسته به مؤسسه ریحانه النبى(س) است که در آن، طی بخش‌های گوناگون موضوع عفاف و حجاب مطرح می‌شود. بخش‌های اصلی این پایگاه، عبارت است از: احکام، فلسفه حجاب، اندیشه، مشاوره حجاب، حجاب نوا، حجاب نما، مقالات، شبکه‌های اجتماعی، داستان و شعر، کافه کتاب.
ریحانه	www.reihane.ir	این وبگاه، وابسته به مؤسسه فرهنگی، هنری و کاربردی خیر است. پایگاه ریحانه، شامل بخش‌های اصلی: اخبار، اندیشه، طرح‌ها و خدمات، چندرسانه‌ای، دانلود و فروشگاه است.
پرتال فرهنگی تحلیل باحجاب	www.bahejab.com	این پایگاه، در بخش‌های گوناگون: مقالات، اخبار، داستان، عکس، گرافیک، صوت، فیلم و انیمیشن به عرضه محتوایی درباره حجاب می‌پردازد. بخش اندیشه شامل: معرفی کتاب، سخنرانی، نقد و نظر، یادداشت، گفت‌وگو و پژوهش است. در بخش طرح‌ها و خدمات، به موضوعات: تبلیغ، آموزش، مشاوره تخصصی در حوزه عفاف و حجاب و مشاوره آفلاین حجاب پرداخته می‌شود.

۲. پایگاه‌های دربردارنده محتوایی درباره عفاف و حجاب

برخی وبگاه‌ها هرچند به طور اختصاصی به مقوله حجاب و عفاف نپرداخته‌اند، وی مطالبی مفید و مرتبط با این حوزه ارائه نموده‌اند. شماری از این پایگاه‌ها در جدول ذیل معرفی شده‌اند.

نام پایگاه	نشانی	شرح
حوزه	www.hawzah.net	این پایگاه، وابسته به مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی است. در پایگاه حوزه، طی بخش‌های گوناگون: دانشنامه، ویژه‌نامه، مقالات و چندرسانه، محتوایی ارزشمند درباره عفاف و حجاب عرضه شده است.
مجلات تخصصی نور	www.noormags.ir	وبگاه نورمگز، وابسته به مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی است که در زمینه عرضه مقالات نشریات در حوزه علوم اسلامی و انسانی فعالیت می‌کند. در پایگاه مجلات تخصصی نور، نشریات و مقالات بسیاری درباره عفاف و حجاب وجود دارد که کاربران می‌توانند با استفاده از دسته‌بندی‌های موضوعی و جست‌وجوی ساده و پیشرفته، به آن‌ها دست یابند.
رهروان ولایت	www.welayatnet.com	این پایگاه اینترنتی، وابسته به گروه اینترنتی رهروان ولایت است. یکی از موضوعات اصلی در این وبگاه، عفاف و حجاب است که در قالب‌های محتوایی گوناگون، به آن پرداخته است.
حیات برتر	www.hayatebartar.ir	این پایگاه، با راهنمایی و هدایت حضرت آیت‌الله جوادان(دامت برکاته) ایجاد شده که یکی از زیرپایگاه‌های آن، یعنی: hijab.hayatebartar.ir به مسئله عفاف و حجاب پرداخته است. در این زیرپایگاه، محتوای مختلف متنی، صوتی، فیلم، پوستر و نظایر آن درباره عفاف و عفاف عرضه می‌شود.

نتیجه

بسیاری از رفتارهای ناهنجار و نادرست افراد، بر اثر نداشتن آگاهی درباره آن اعمال رخ می‌دهد. از این رو، آگاهی‌بخشی درباره رفتارهای درست و شناساندن درستی و نادرستی رفتارها به افراد، کاری بسیار بااهمیت است. در زمینه رعایت عفاف و حجاب نیز از مهم‌ترین کارها، آگاهی‌بخشی در این زمینه است. انتشار محتواهای مناسب در زمینه عفاف و حجاب و نشر آن در فضای مجازی با قالب‌هایی همچون: متن، صوت، تصویر، گرافیک و انیمیشن، بسیار ضرورت دارد. چنان‌که پیش‌تر مشاهده شد، پایگاه‌هایی که در زمینه عفاف و حجاب ایجاد شده و فعالیت می‌کنند،

چندان پُرشمار و پُر محتوا نیستند. تقویت این پایگاه‌ها و راه‌اندازی پایگاه‌های تخصصی، عمومی، پژوهشی، آموزشی و سرگرمی در زمینه عفاف و حجاب، از جمله کارهایی است که انتظار می‌رود مراکز متولی این امر و نیز افراد و گروه‌های مسلمان انجام دهند. هرچه شناخت‌افزایی در این حوزه بیشتر انجام شود، نشر عفاف و حجاب در جامعه حقیقی و مجازی بیشتر خواهد بود.

بصیرت‌افزایی درباره فضای مجازی و کارکردها و آثار آن به کاربران این فضا، از دیگر ضروریات است. بسیاری از انحرافات و کج‌روی‌هایی که در این فضا مشاهده می‌شود، بر اثر نداشتن شناخت در مورد موضوع است. آموزش سواد دیجیتال، سواد رسانه و سواد فضای مجازی، برای همه افرادی که به نوعی در آن حاضرند و فعالیت می‌کنند، لازم است. وظیفه متولیان فضای مجازی، آموزش و پرورش، وزارت علوم، وزارت فرهنگ و مهم‌تر از همه، والدین، آن است که به فرزندانشان درباره چگونگی استفاده از فضای مجازی آموزش‌های لازم و کافی را عرضه کنند. شاید از مهم‌ترین مراحل تربیتی یا مهم‌ترین زمینه‌هایی که والدین باید به آن اهتمام ورزند، تربیت فرزندان در چگونگی حضور و فعالیت در فضای مجازی است. از این‌رو، والدین نخست باید خود از چندی و چونی این فضا آگاه شوند تا بتوانند به فرزندان نیز آموزش دهند.

امروزه، یکی از مهم‌ترین ابزار برای ترویج عفاف و حجاب در جامعه، استفاده از فضای مجازی است. در کنار همه‌های فراوان پیدا و پنهانی که علیه حجاب در فضای مجازی می‌شود، مسلمانان و کاربران عقیفی نیز هستند که با دغدغه ترویج عفاف و حجاب در این فضا فعالیت می‌کنند؛ از نمونه این فعالیت‌ها می‌توان به عرضه مجموعه عکس‌نوشته‌های گرافیکی «بچه شیعه باس» اشاره کرد که در آن حفظ و تکریم خانواده، رعایت تقوا و همچنین حجاب مورد توجه قرار گرفته است. این تصاویر با انتشار در کانال‌های پیام‌رسان‌های گوناگون و شبکه‌های اجتماعی، به سبب استفاده از تصاویر به جای متن تنها، تأثیری بسیار بر کاربران می‌گذارد. پویش «من حجاب را دوست دارم» نیز از دیگر فعالیت‌ها در فضای مجازی است که ابتدا از انتشار این شعار بر روی اشیای فانتزی و تزئینی سعی در جذب حداکثری داشت و بعد به فضای مجازی هم راه یافت و با استقبال خوبی مواجه شد. پویش «من خانواده‌ام را دوست دارم» که به مناسبت هفته جهانی عفاف و حجاب به راه افتاد و هدف از آن، گسترش این فریضه در فضای مجازی است، از دیگر فعالیت‌های خوب در این عرصه به شمار می‌رود. ■

منابع

۱. اسکندری، حسین. ۱۳۹۵. «بررسی نگر کاربران شبکه‌های اجتماعی به مقوله عفاف و حجاب در فضای مجازی؛ مطالعه موردی شهر بجنورد». فصل‌نامه دانش انتظامی خراسان شمالی، (۱۲): ۹۵ - ۱۱۲.
۲. دانشجو، خبرگزاری. ۱۳۹۴. «بانوان نجیب زیر تیغ جلوه‌گری فضای مجازی». ۲۴ مرداد. دستیابی در: <http://snn.ir/fa/news/433151>؛ نشانی: ۱۳۹۷/۰۸/۲۶
۳. طیبی، ناهید. ۱۳۸۵. «هرم عفاف از حیا تا حجاب». پیام زن، (۱۷۳): ۳ - ۱۲.
۴. علم الهدی، سید عبدالرسول و محمدجواد نوروزی اقبالی. ۱۳۹۳. «ارتباط عقیفانه در شبکه‌های اجتماعی سایبری». مطالعات فرهنگ ارتباطات: ۷ - ۳۶.
۵. گرامی، محسن و حمیدرضا گاموری. ۱۳۹۶. «فضای مجازی، تأثیرات آن و مسئله هویت افراد». ماهنامه پژوهش‌های نوین در علوم مهندسی: ۱ - ۹.
۶. گردآب. ۱۳۹۵. «ویژگی‌های خاص فضای مجازی چیست؟». ۳ مهر. دستیابی در: ۱۳۹۷/۲۷/۰۸، نشانی: <http://www.gerdab.ir/fa/news/۲۳۱۵۱>
۷. میرخانی، عزت‌السادات. ۱۳۸۰. «گستره عفاف در زندگی انسان». فقه و حقوق خانواده، (۲۴): ۸۶ - ۹۹.
۸. هدایتی، فریفته. ۱۳۹۵. «نگاهی به کمپین‌های ترویج حجاب در فضای مجازی». ۳۰ مرداد. دستیابی در: <http://www.iribnews.ir/fa/news/1259753>؛ نشانی: ۱۳۹۷/۰۸/۲۶